14

Jhyfyrk lglukeLrk=e&...

प्रियशिक्षार्थिनः विगतपाठे भवन्तः देव्याः ललितायाः १००० नामसु कानिचन नामनि अजानन्। अस्मिन् पाठे तासाम् अन्यनाम्नां विषये ज्ञास्यामः।

mÌs';kfu

इमं पाठं पठित्वा भवन्तः शक्ष्यन्ति–

- श्रीललितासहस्रनामस्तोत्रे प्रदत्तानां मन्त्राणां शुद्धोच्चारणं कर्त्तुम्य
- देव्याः ललितायाः विशेषताः अवबोधयितुम्य
- देव्याः ललितायाः नाम्नाम् अर्थं ज्ञातुम्।

14.1 Jhyfyrk lglukeLrk=e ¼‡ƒ&ˆ†½

n"Vnjk njkpkj&'keuh nk"koftZrk A

lokZK lkUæd#.kk lekukf/kd&oftZrk AA ‡ƒAA

193) दुष्टदूरा – सा या दुष्टजनेभ्यः दूरं तिष्ठति।

194) दुराचारशमनी – या सा दुरिताः प्रथाः नाशयति।

195) दोषवर्जिता – सा या दोषरहिता अस्ति।

196) सर्वज्ञा – या सर्वं जानाति।

197) सान्द्रकरुणा – सा या दयया पूर्णा स्यात्।

198) समानाधिकवर्जिता – या अतुलनीया अस्ति।

lo'kfäe;h lo&e³xyk lnxfrçnk A

lo'ojh loZe;h loZeU=&Lo:fi.kh AA ‡„AA

199) सर्वशक्तिमयी – सा यस्याः पार्श्वे समग्रा शक्तिरस्ति।

200) सर्वमङ्गला – या सर्वेषां मङ्गलं करोति।

201) सद्गतिप्रदा – सा या अस्मभ्यम् उचितं मार्गं दर्शयेत्।

202) सर्वेश्वरी – सा या सर्वेषां देवी अस्ति।

203) सर्वमयी – सा या सर्वत्र अस्ति।

204) सर्वमन्त्रस्वरूपिणी – सा या सर्वेषां मन्त्राणाम् अभिव्यक्तीकरणम् अस्ति।

lo&;U=kfRedk lo&rU=:ik euksUeuh A
egs'ojh egknsoh egky{ehj e`Mfç;k AA ‡…AA

205) सर्वयन्त्रात्मिका – सा या सर्वेषां यन्त्राणां प्रतिनिधित्वं करोति।

206) सर्वतन्त्ररूपा – सा या सर्वेषां तन्त्राणां पूजाविधीनां समूहरूपा अस्ति।

207) मनोन्मनी – सा या विचाराणां कार्याणां च मानसिकपरिणामस्वरूपा अस्ति।

208) माहेश्वरी – सा महेश्वरस्य पत्नी अस्ति।

209) महादेवी – सर्वासु देवीषु महादेवी अस्ति।

210) महालक्ष्मी – सा धनस्य देव्याः लक्ष्म्याः रूपं दधाति।

211) मृडप्रिया – सा या भगवते शिवाय प्रिया अस्ति।

egk:ik egkiwT;k egkikrd&ukf'kuh A
egkek;k egklÙok egk'kfä egkjfr% AA ‡†AA

212) महारूपा – सा बृहद्रूपा अस्ति।

213) महापूज्या – सा या महद्भिः पूजनीया भवति।

214) महापातकनाशिनी – सा या प्रमुखानां दुराचारिणां नाशं करोति।

215) महामाया – सा या महाभ्रमरूपा अस्ति।

216) महासत्त्वा – सा बहुज्ञानवती अस्ति।

217) महाशक्तिः – सा या अतीव बलयुता अस्ति।

218) महारातिः – सा या प्रसन्नतां ददाति।

egkHkkxk eg'o;k egkoh;k egkcyk A

egkcf)! egkflf)! egk;kx'oj'ojh AA ‡‡AA

219) महाभोगा – सा या बहुसुखभोगं करोति।

220) महैश्वर्या – सा या ऐश्वर्यशालिनी अस्ति।

221) महावीर्या – यस्याः पार्श्वे बहुबलम् अस्ति।

222) महाबला – या महाबलवती अस्ति।

223) महाबुद्धिः – या सा बुद्धिमती अस्ति।

224) महासिद्धिः – यस्याः पार्श्वे महाप्राकृतिकशक्तयः सन्ति।

225) महायोगेश्वरेश्वरी – सा या महायोगिनां देवी अस्ति।

egkrU=k egkeU=k egk;U=k egklukA
egk;kx&Øekjk/;k egkHkSjo&iwftrkAA ‡^AA

226) महातन्त्रा – सा महातन्त्रा अस्ति अर्थात् सर्वेषां तन्त्राणां स्वामिनी अस्ति।

227) महामन्त्रा – यस्याः पार्श्वे मन्त्राणां स्वामी अस्ति।

228) महायन्त्रा – यस्याः पार्श्वे बृहद्यन्त्रम् अस्ति।

229) महासना – यस्याः पार्श्वे बृहदासनमस्ति।

230) महायागक्रमाराध्या – महान् यज्ञैः या पूजनीया भवेत् (भवनयाग – चिदाग्निकुण्डयागादयः)

231) महाभैरवपूजिता – या महाभैरवेण पूजिता अस्ति।

egs'oj&egkdYi&egkrk.Mo&lkf{k.khA
egkdkes'k&efg"kh egkf=iqj&lqUnjhAA ‡%AA

232) महेश्वरमहाकल्पमहाताण्डवसाक्षिणी – सा या सृष्टेः अन्ते महता स्वामिना कृतस्य नृत्यस्य साक्षी अस्ति।

233) महाकामेशमहिषी – सा महाकामेश्वरस्य पत्नी अस्ति।

234) महात्रिपुरसुन्दरी –या त्रयाणां महानगराणां सुन्दरता अस्ति।

pr%"k"Vî¡ipkjk<îk pr%"kf"Vdykke;h A
egkpr%&"kf"VdkfV&;kfxuh&x.klfork AA ‡ŠAA

235) चतुःषष्ठ्युपचाराढ्या – या चतुःषष्ठीयज्ञैः सह पूजनीया अस्ति।

236) चतुःषष्ठीकलामयी – या चतुःषष्ठीकलाभिः युक्ता अस्ति।

237) महाचतुःषष्ठिकोटियोगिनीगणसेविता – या चतुःषष्ठिकोटियोगिनिषु विभिन्नवर्णेषु पूज्यते।

eufo|k pUæfo|k pUæe.My&e/;xk A
pk#:ik pk#gklk pk#pUæ&dykk/kjk AA ‡‹AA

238) मनुविद्या – या मनुना प्रतिपादितायाः श्रीविद्यायाः अभिव्यक्तिरूपा अस्ति।

239) चन्द्रविद्या – या चन्द्रमारूपेण श्रीविद्या अस्ति।

240) चन्द्रमण्डलमध्यगा– या चन्द्रमसं परितः ब्रह्माण्डस्य केन्द्रे अस्ति।

241) चारुरूपा – या बहुरुचिरा अस्ति।

242) चारुहासा – यस्याः हासः (स्मिता) सुन्दरः अस्ति।

243) चारुचन्द्रकलाधरा – या चारु अर्धचन्द्रं दधाति।

pjkpj&txUukFkk pØjkt&fudsruk A
ikoZrh ineu;uk inejkx&leçHkk AA ˆåAA

244) चराचरजगन्नाथा – या स्थावरस्य जङ्गमात्मकस्य च जगतः स्वामिनी अस्ति।

245) चक्रराजनिकेतना – या श्रीचक्रस्य मध्यभागे नवसति।

246) पार्वती – या पर्वतराजस्य पुत्री अस्ति।

247) पद्मनयना – सा यस्याः नेत्रे पद्म इव स्तः अर्थात् पद्माक्षी अस्ति।

248) पद्मरागसमप्रभा – या पद्मराग आभूषणम् इव दीप्यते।

i¥p&çsrklukLhuk i¥pczã&Lo:fi.kh A
fpUe;h ijekuUnk foKku&?ku:fi.kh AA ˆƒAA

249) पञ्चप्रेतासनासीना – या पञ्चशवानाम् आसने उपविशति (एते पञ्च ब्रह्मा–विष्णु–रुद्र–ईशा–सदाशिवाः सन्ति)

250) पञ्चब्रह्मस्वरूपिणी – या पञ्चब्रह्मणां परिचयभूता अस्ति। (ते स्वशक्तिना सह अन्तिमे नामे उल्लिकिताः सन्ति)

251) चिन्मयी – या चेतनस्वरूपा अस्ति अभिव्यक्तीकरणस्य च प्रक्रिया अस्ति।

252) परमानन्दा – या सदैव आनन्दमया अस्ति।

253) विज्ञानघनरूपिणी – या विज्ञानाधारितस्य ज्ञानस्य परिचयभूता अस्ति।

/;ku&/;kr`&/;s;:ik /kek/kez&foofttZrk A
fo'o:ik tkxfj.kh LoiUrh rStlkfRedk AA ^„AA

254) ध्यानध्यातृध्येयरूपा – या ध्यानस्य पात्रं विद्यते। सा ध्येयरूपे ध्यानरूपे ध्यातृरूपे चास्ति।

255) धर्माधर्मविवर्जिता – या धर्मेण न्यायेन अधर्मेण अन्यायेन परम् अस्ति।

256) विश्वरूपा – या सम्पूर्णस्य ब्रह्माण्डस्य स्वरूपा अस्ति।

257) जागरिणी – या सदैव जागृता भवति।

258) स्वपन्ती – सा या सदैव स्वप्नावस्थायाम् अस्ति।

259) तैजसात्मिका – सा तैजसरूपा अस्ति अद्य या 'माइक्रोबिलियन' अवधारणा अस्ति।

lqIrk çkKkfRedk rq;kZ lokZoLFkk&foofTkZrk A
lf"Vdrhz cãk:ik xksIx=h xkfoUn:fi.kh AA ^…AA

260) सुप्ता – या गभीरनिद्रायाम् अस्ति।

261) प्रज्ञात्मिका – सा या जागृता अस्ति।

262) तुर्या – सा या चतुर्थावस्थायाम् अस्ति।

263) सर्वावस्थाविवर्जिता – या सर्वाः अवस्थाः अतिरिच्य विराजते।

264) सृष्टिकर्त्री – या सृष्टेः निर्माणं करोति।

265) ब्रह्मरूपा – या ब्रह्मणः परिचयभूता अस्ति।

266) गोप्त्री – या रक्षिका अस्ति।

267) गोविन्दरूपिणी – या गोविन्दस्य (कृष्णस्य) रूपम् इवास्ति।

lgkfj.kh #æ:ik frjk/kku&djh'ojh A
lnkf'kok·uxgnk i¥p—R;&ijk;.kk AA ^†AA

268) संहारिणी – या दुष्टानां संहर्त्री अस्ति।

269) रुद्ररूपा – या रूद्रस्य रूपे विराजते।

270) तिरोधानकरी – सा या आत्मानम् अस्मत् निलीयते।

271) ईश्वरी – या ईश्वरस्वरूपा विद्यते।

272) सदाशिवा – सा या स्दाशिवरूपा अस्ति।

273) अनुग्रहदा – सा अनुग्रहम् आशिर्वादं ददाति।

274) पञ्चकृत्यपरायणा – सा या सृष्टि–अस्तित्व–विलीन–लोप–अनुग्रहरूपेषु पञ्चकर्त्तव्यपरायणा अस्ति।

d{kk & 8

fVIi.kh

14.2 Jhyfyrklglu ukeLrk=e ¼^‡&‰‡½

Hkkuq e.My&e/;LFkk Hkjoh Hkxekfyuh A
inekluk Hkxorh ineukHk&lgkmnjh AA ^‡AA

275) भानुमण्डलमध्यस्था – सा या सूर्यस्य मध्यभागे स्थिता अस्ति।

276) भैरवी – सा या भैरवस्य पत्नी अस्ति।

277) भगमालिनी – सा या देवी भगमालिनी अस्ति।

278) पद्मासना – पद्म कमल एव आसनं यस्याः सा।

279) भगवती – सा या धनेन ज्ञानेन च सह विद्यते।

280) पद्मनाभसहोदरी – सा या विष्णोः भगिनी अस्ति।

mUes"k&fufe"kksRiUu&foiUu&Hkqoukoyh A
lgl&'kh"konuk lglk{kh lglikr AA ^^AA

281) उन्मेषनिमेषोत्पन्नविपन्नभुवनावली – सा या स्वनेत्रे उन्मील्य निमील्य च ब्रह्माण्डस्य सृजनं विनाशं च करोति।

282) सहस्रशीर्षवदना – सा यस्याः सहस्रशिरांसि वदनानि च सन्ति।

283) सहस्राक्षी – यस्याः सहस्राणि नेत्राणि सन्ति।

284) सहस्रपात् – सा यस्याः सहस्रपादाः सन्ति।

d{kk & 8

fVIi.kh

vkcã&dhV&tuuh o.kkJe&fo/kkf;uh A
futkKk:i&fuxek i|.;ki|.;&Qyçnk AA ^‰AA

285) आब्रह्मकीटजननी – ब्रह्मणः आरभ्य कीटपर्य्यन्तस्य समग्रस्य जगतः या जननी अस्ति।

286) वर्णाश्रमविधायिनी – सा या समाजं वर्णाश्रमरूपे नियमितवती।

287) निजाज्ञारूपनिगमा – सा आदेशं दत्तवती ये वेदेषु आधारिताः सन्ति।

288) पुण्यापुण्यफलप्रदा – सा या पापस्य पुण्यस्य च फलं ददाति।

Jfr&lheUr&flUnjh&—r&iknkCt&/kfydk A
ldykxe&lUnkg&'kfä&lEiV&ekfädk AA ^ŠAA

289) श्रुतिसीमन्तसिन्दूरीकृतपादाब्जधूलिका – तच्चरणकमलयोः रजः अस्ति यद् वेदोक्त सीमन्तसंस्कारे मातुः केशेषु उन्नीयते।

290) सकलागमसन्दोहशक्तिसम्पुटमौक्तिका – या वेदरूपस्य मौक्तिकस्य धारणं करोति।

i#"kkFkçnk i.kkZ Hkkfxuh Hkou'ojh A
vfEcdk·ukfn&fu/kuk gfjcãUæ&lforkAA ^‹AA

291) पुरुषार्थप्रदा – सा या अस्मभ्यं दान–सम्पत्ति–आनन्द–मोक्षरूपपुरुषार्थं ददाति।

292) पूर्णा – या पूर्णरूपा अस्ति।

293) भोगिनी – सा या सुखभोगं करोति।

294) भुवनेश्वरी – सा भुवनस्य ब्रह्माण्डस्य स्वामिनी अस्ति।

295) अम्बिका – सा या जगतः माता अस्ति।

296) अनादिनिधना – या प्रारम्भेन आदिना अन्तेन निधनेन च रहिता अस्ति।

297) हरिब्रह्मेन्द्रसेविता – सा यस्याः ब्रह्मा–विष्णु–इन्द्रादिदेवाः पूजां कुर्वन्ति।

ukjk;.kh ukn:ik uke:i&fooftZrk A
°hdkjh °herh â|k g;kikn;&oftZrk AA %åAA

298) नारायणी – सा या नारायाणम् इव अस्ति।

299) नादरूपा – सा या संगीतस्य आकार अस्ति। ध्वनिः अस्ति।

300) नामरूपविवर्जिता – सा यस्याः नाम आकृतिर्वा नास्ति।

301) ह्रींकारी – सा या पवित्रध्वनिं करोति।

302) ह्रीमती – सा या जिह्रेति।

303) हृद्या – सा या भक्तानां हृदयेषु विद्यते।

304) हेयोपादेयवर्जिता – सा तादृशी नास्ति यां हातुं उपादातुं वा शक्यते।

jktjktkfprk jkKh jE;k jkthoykpuk A

j¥tuh je.kh jL;k j.kfRdf³df.k&e[kyk AA %fAA

305) राजराजार्चिता – अनेकराजभिः पूजिता।

306) राज्ञी – सा कामेश्वरस्य शिवस्य पत्नी अस्ति।

307) रम्या – सा या मनोहरा सुन्दरा च अस्ति।

308) राजीवलोचना – कमल इव नत्रे यस्याः सा राजीवलोचना।

309) रञ्जनी – सा या स्वरक्तवर्णेन शिवं लोहितायते।

310) रमणी – सा या भक्तैः सह क्रीडां करोति क्रीडति वा।

311) रस्या – सा या प्रत्येकमपि वस्तुनः रसं पाययति।

312) रणत्किङ्किणिमेखला – सा या रणनं कुर्वती स्वर्णयुतां मेखलां दधाति।

jek jkdUnonuk jfr:ik jfrfç;k A

j{kkdjh jk{kl?kuh jkek je.kyEiVk AA %„AA

313) रमा – सा लक्ष्मीसमाना अस्ति।

314) राकेन्दुवदना – सा या पूर्णिमा इव मुखं यस्यास्ति।

315) रतिरूपा – सा स्वविशेषताभिस्सह अन्यान् आकर्षयति यथा कामदेवस्य पत्नी रतिः आकर्षयति।

316) रतिप्रिया – सा या रतिम् इच्छति।

317) रक्षाकरी – सा या रक्षेत्।

318) राक्षसघ्नी – सा या राक्षसान् हन्ति।

319) रामा – या मनोहारिणी अस्ति।

320) रमणलम्पटा – या स्वस्वामिनि प्रेम करोति।

dkE;k dkedyk:ik dnEc&dlqe&fç;k A
dY;k.kh txrhdUnk d#.kk&jl&lkxjk AA %...AA

321) काम्या – सा या काम्यरूपा अस्ति।

322) कामकलारूपा – सा या कामरूपिणः कलायाः परिचायिका अस्ति।

323) कदम्बकुसुमप्रिया – सा या कदम्बपुष्पाणि स्पृहयति।

324) कल्याणी – सा या कल्याणं करोति।

325) जगतिकन्दा – सा या जगतः कृते जडरूपा अस्ति।

326) करुणारससागरा – सा या दयायाः रसस्य समुद्ररूपा अस्ति।

dykorh dykykik dkUrk dknEcjhfç;k A

ojnk okeu;uk ok#.kh&en&fo°oyk AA %†AA

327) कलावती – सा या कलावती अस्ति।

328) कलालापा – सा यस्याः वाणी मुखरा अस्ति।

329) कान्ता – सा या प्राकाशते।

330) कादम्बरीप्रिया – सा या कादम्बरीनामकमदिराम् इच्छति उत् कादम्बरीनामिकां कथां वाञ्छति।

331) वरदा – या वरदानस्वरूपा अस्ति।

332) वामनयना – सुन्दरनेत्रवती।

333) वरुणीमदविह्वला – सा या मदिरायाः मदे विह्वला भवति।

fo'okf/kdk onos|k foU/;kpy&fuokfluh A

fo/kk=h onturuh fo".kqek;k foykfluh AA %‡AA

334) विश्वाधिका – सा या समग्रस्य ब्रह्माण्डस्य स्वामिनी अस्ति।

335) वेदवेद्या – सा या वेदैः अवगमयितुं शक्यते।

336) विन्ध्याचलनिवासिनी दृ सा या विन्ध्याचलस्य पर्वतेषु निवसति।

337) विधात्री – सा या जगद बिभ्रति।

338) वेदजननी – सा या वेदानां जननी अस्ति।

339) विष्णुमाया – सा या विष्णुमायारूपे निवसति।

340) विलासिनी – यस्यां स्नेहे आनन्दस्यानुभूतिः जायते।

ikBxr ç'u 14-1

रिक्तस्थानानि पूरयत् –

1. .... दुराचार–शमनी दोषवर्जिता ।
2. सर्वशक्तिमयी .... सद्गतिप्रदा ।
3. महारूपा महापूज्या ....–नाशिनी ।
4. महातन्त्रा महामन्त्रा महायन्त्रा .... ।
5. मनुविद्या चन्द्रविद्या चन्द्रमण्डल–.. ।
6. चराचर–जगन्नाथा ....–निकेतना ।
7. सुप्ता .... तुर्या सर्वावस्था–विवर्जिता ।
8. .... रुद्ररूपा तिरोधान–करीश्वरी ।

9. ....–मध्यस्था भैरवी भगमालिनी ।

10. आब्रह्म–कीट–जननी ....–विधायिनी ।

11. नारायणी .... नामरूप–विवर्जिता ।

HkoUr% fdi f'kf{kroUr%

- श्लोकानाम् उच्चारणम्य
- देव्याः ललितायै प्रयुक्तानां विशेषणशब्दानाम् अर्थज्ञानम्।
- देव्याः ललितायाः विशेषताः।

ikBkUrk% ç'uk%

(1) निम्नानां पदानां हिन्द्याम् अर्थः लेखनीयः।

a) दोषवर्जिता

b) महारूपा

c) महामन्त्रा

d) मनुविद्या

e) जगन्नाथा

f) भैरवी

g) नारायणी

d{kk & 8

fVIi.kh

mÙkjekyk

14.1

1. दुष्टदूरा
2. सर्व–मङ्गला
3. महापातक
4. महासना
5. मध्यगा
6. चक्रराज
7. प्राज्ञात्मिका
8. संहारिणी
9. भानुमण्डल
10. वर्णाश्रम
11. नादरूपा